

Pazár Sarolta

Rezervátumok

4. Moveast Nemzetközi Filmfesztivál

- Pécs
- 2008. október 7–14.

Idén ősszel ismét kelet felé tekintett Pécs, vagy legalábbis Közép-Kelet-Európában igyekezett meghatározni helyét a „mediterrán” város, a negyedszerre megrendezett *Moveast Fesztivállal* (www.moveast.hu). Az egyhetes mustra alatt tizenkét elsőfilmet vetítettek a régióból, amelyek közül a szigorúbb szelektálás után négy-öt bizonyult igazán figyelemre érdemesnek. Így például az egyik már sokat méltatott magyar versenyfilm, *A nyomozó* (2007, r: GIGOR ATTILA), amely egyedi, csavaros bűnügyi történetével emelkedett ki a többségében témájukat és hőseik mentalitását tekintve jellemzően kelet-európai, ugyanakkor műfajilag és stílusukban meglehetősen szürke és jellegtelen filmeket felvonultató átlagból. Ez utóbbiak éppúgy nem törekednek a populáris film stílusjegyeinek elsajátítására, mint ahogy a „szerzőiség” valamiféle jó értelemben vett kihangsúlyozására sem. Szerencsére olyan karakteres filmek is akadtak a szemlén, mint *A folyónál*, ami stílusában egészen kivételes módon keveri az elégikust a groteszkkal; vagy *Huddersfield*, mely pedig színpadias és stilizált, zárt szituációs drámájába húzza be nézőjét. A macedón *Felfordulva* eredeti képi világával, karakteres vizuális megoldásaival mutat újat, míg a *Rezervátum* egy érdekes, eleven mikroközösség életterébe enged bepillantást. Az ukrán EVA NEYMANN filmje, *A folyónál* (U reki, 2007) lett a negyedik Moveast fesztivál abszolút nyertese. A fiatal rendezőnő a miskolci *Cinefest* nagyjátékfilmes elismerések megszerzése után most a pécsi fesztivál három zsűrijének (a Moveast Főzsűri, FIPRESCI zsűri, FICC zsűri) díjait is elnyerte. A egyébként méltán jutalmazott alkotás a zsűriket ugyan nem, a fesztiválózó nézőközönséget viszont annál inkább megosztotta. A film egy anya-lánya történetet mesél el Tarkovszkij *Tűkör* című alkotására emlékeztető tempóban és képi világgal. A tájat az ősz törté-

EVA NEYMANN
A folyónál (U reki), 2007

nyével, meleg színeivel, fátyolos képeivel komponálja emlékszerűvé, lehelet- és páráképek varázsa teszi érzékletessé a múltidézés közegét. NEYMANN az egy elsőfilmes rendezőtől talán szokatlanul komoly témát – az öregség és az elmúlás történetét – érett módon, aprólékosan kidolgozott, olykor a groteszkbe hajló vonásokkal ábrázolja. Alázattal és szeretettel fordul egy korosztály felé, s egyben figyelmesen követi nyomon a színészek minden apró rezdülését. Az orosz és ukrán (film) hagyományok közegének varázsát, a halványodó emlékek és az eltűnt idő nyomainak kutatását finom humor árnyalja. A filmidő múlásával azonban egyre fogyatkoznak a felhőtlen pillanatok, a humor groteszkbe fordul, az elégikus emlékezés az emberi sors metaforájába hajlik. A két idős nő ellentmondásos, civódó-évődő viszonya összezártságukból, egymásra utaltságukból, de alapvetően különböző lelki alkatukból is táplálkozik: amíg a majdnem kilencven esztendőes anya békés, sokszor pajkos és vidám, addig lánya idegeskedő, akaratos és mérgező típus. Eltérő életfelfogásukat a halálhoz való megállíthatatlan közeledés elfogadásának és elutasításának kettőssége is tükrözi. Az anya lányával ellentétben képes az elmúlás tudomásulvételére: nem a beletörődésre, hanem a félelem megszokására, a halál jelenlétével való megbarátkozásra, de legalábbis a vele való „együttélésre”. A két idős hölgy viszálját csak kiélezi, hogy az anya egyszerű vágyait (mezítláb lépdelni a homokban, lekvárt enni magában) hajlott koránál fogva egyedül már képtelen beteljesíteni (nem tudja kigombolni cipőjét, kiszolgálni magát a lekvárból titokban), a lánya viszont segítség helyett mindenáron életre próbálja nevelni, meg akarja regulálni a szabályoktól, kötöttségektől mentesülni vágyót. Ezt a megszokottá váló alaphelyzetet bolygatja meg egy váratlan és bizarr látogató, egy politikai kortes érkezése: a meglepetésszerű esemény múltidézésre készíti az idős anyát, s rászédve vonakodó lányát, nagy kirándulásra indulnak a folyóhoz, a régmúlt emlékekkel teli partvidékére. Az álomszerű séta során – az élet egy-egy emblematisz szakaszát megtestesítő – mellékszereplők tűnnek fel: fiatal pár, egymásra unt házastársak, kamaszlányok vagy éppen napernyős fiatal anyuka a kislányával. A kaland kizökkenti a két asszonyt naptalinszagú mindennapjaik, megszokott vitáik közegéből: a külvilág furcsa beáramlása, behatolása életükbe ismét elindítja őket egymás felé. *A Felfordulva* (Pevrteno, 2007) alkotója IGOR IVANOV IZY szintén az álom, az emlékezés, a lét és elmúlás köztes vidékeit választott filmje terepéül. Az ő esetében azonban hiányzik az egységesen végigvitt szellemiség, a szilárd gondolati váz a választott téma mögül. Pedig a rendező és az operatőr (TOMI SALKOWSKI) fantasztikus képeket és kameramozgásokat talált az élet-halál mérlegjátékához. Emlékezetes kocsizásokkal

Ivan ŽIVKOVIĆ
Huddersfield (Hadersfeld), 2007

LUKASZ PALKOWSKI
Rezerwatum (Rezerwat), 2007

brillíroznak, értelmező jellegű átkötéseket találnak a jelenetek között, azonban a képi rímek, a vágás ritmusa nem pótolja a történet kisíklásait, megbicsaklásait. Bár a különleges képességgel megáldott, a mélységtől egyáltalán nem rettegő, lázadó kamaszfiú – abszurdításában hajmeresztő – történetébe a rendező belesző szerelmet, csalódást, politikát, okkultizmust és családi viszályokat, mindezt csak felszínesen teszi, s így nem képes a látványában is izgalmas cirkuszi világ feltárására. Ez az oka annak, hogy bár a *Felfordulva* képi világa, illetve az operatőri munka szempontjából messze felülmúlja a többi versenyfilmet, az ámulatba ejtő kompozíciók, a precízen szerkesztett képek üresen lógnak a levegőben; markáns történet híján, amely összefogná a látvány szépséget, darabjaira hull az egész.

A *Huddersfield* (Hadersfeld, 2007) macedón társától eltérően történetében erős és kompakt, míg a képei nélkülöznek mindennemű hivalkodást. A szerb Ivan Živković egy színdarabot dolgozott át filmvászonra, amely nem kívánta meg a látványos kompozíciókat, a harsány és tolakodó vizualitást. Živković tömören, sallangmentesen fogalmazza meg adaptációját, melynek témája a délszláv polgárháború hagyatéka, hatása a mai harminc és negyven év közötti generációra, pontosabban annak négy tagjára. Épp a „szűken-fogalmazás” válik a film erényévé: a rendező nem akar nagyszabású tablót készíteni a háborúról, inkább a feldolgozhatatlanság keserűségét zárja négy fal közé. Igor tizenegy év után hazatér Szerbiába az angliai Huddersfieldből, ennek apropóján gyűlik össze a három régi cimora egy estére egyikük lakásán. Rasa (GORAN SUŠLIJK zseniális alakítása) az ízig-vérig idealista, ámde évek óta passzív, mélabúba süppedt házigazda, kényelmes és biztonságos pozíciójából figyel, véleményezi és alázza meg a körülötte még megmaradt marknyi embert. Köztük szellemileg leépült szomszédját, Ivant is, aki az elmeorvosy-

intézetben töltött hosszú évek után a vallás és a költészet felé fordulva igyekszik mentális állapotát a normalitás szűkös keretei között tartani. Ivan Rasát tartja egyetlen barátjának, aki azonban az este folyamán mélyen megszegyeníti, kegyetlenül porba tiporja. Gyűlöletesek, lélektanilag mégis teljes mértékben érthetőek Rasa kemény szavai: hosszantartó melankóliájából egyedül ezek a durva szavak és gesztusok nyújtanak számára kitörési lehetőséget. A személyében kulminálódó társadalmi depresszió, a tönkrement élet, a dac és szétesettség állapotából csak rémálma – melyet felszínre törő lelkiismerete idéz meg – menti ki, így másnap megkönnyebbülve, feloldozódva, de ugyanakkor szegyenkezve nevet együtt Ivannal. Barátságuk ezt is kibírja. A film, a kitűnően megkomponált, feszültséggel teli csúcsponton túl is mindvégig úgy képes egyensúlyozni a direkt, dühödt érzelmnyilvánítások, az ironikus távolságtartás valamint a konfliktusok tragédiává tágítása között, hogy közben politikai, filozófiai és vallási szinten is értelmezi a háború utáni depresszió lélektani okait. A rendező szeretettel, sokszor humorral és ugyanakkor hátborzongatóan őszinte valómásokon keresztül ragad meg egy olyan társadalmi drámát, amellyel kelet-európaiakként nekünk is lépten-nyomon szembesülnünk kell.

A lengyel LUKASZ PALKOWSKI: *Rezerwatum* (Rezerwat, 2007) című filmjének főhőse egy fotós, aki egy számára teljesen ismeretlen városi városrészbe, a Praga-ba költözik, hogy megörökítse egy pusztulásra ítélt ház lakóinak mindennapjait. A házat, a környéket feltérképező férfi kalandjai a tempós kezdet után lendületüket veszítik. Az idő előrehaladtával a bérház vonzó, színes miliője is veszít fényéből és érdekességéből, hiába lesz közben a főszereplő számára egyre fontosabb ez a korábban csak tárgyként szemlélt közeg, és persze a bérházban lakó fodrásznő is. Bár a történet szinte minden perce kiszámítható, s így a dramaturgiai csavarok sem keltenek túl nagy meglepetést, a film mégis rendelkezik valami megfoghatatlan, misztikus vonzerővel. Ezt nyilván felerősíti a főhős abszurd álma is, melynek szürreális vizuális világa jócskán eltér a valóság túlszínezett, elszépelgett képeitől, a túldimenzionált szerelmi történet teátrális és kissé csicsás ábrázolásától. A *Rezerwatum* természetesen boldog véget ér, nincs elvarratlan szál, sem kétely, hogy talán mégsem minden tökéletes; hősünk otthonaül választja e mikrovilágot és a közösség is befogadja őt.

Mintha valamiképpen a *Moveast Fesztivál* is egy hasonló rezervátumként működne: esendő, kicsi, szerény, de befogadja a kelet-európai vendégeket, ideiglenes közösséget teremt, s még ha nem is lehet hosszú időn át benne élni, mégis megvan benne is az a megfoghatatlan, titokzatos báj, ami évente egyszer elbűvöl és magával ragad.